

(/)

🏠 (/)

> Trafik og transport - Videnskab - Teknik (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Gearkasseknas og dieselos

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/danmark-set-fra-en-togkupe>)

Gearkasseknas og dieselos

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 581

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos)

[dieselos](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos)

[teknik/gearkasseknas-og-dieselos](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos&title=)

[videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gearkasseknas-og-dieselos&title=)

John Poulsen

Gearkasseknas og dieselos. Tog med forbrændingsmotor gennem 100 år.

Bane Bøger, 200 sider illustreret. 399 kr.

Af Kresten Søe

Fra damp til benzin og diesel

2022 var 100året for indførsel af motordrevet materiel på de danske jernbaner. Denne bogs titel markerer på sin vis både start og slut for denne periode. I starten med knasende og larmende konstruktioner og en afslutningen med nødvendigheden af et farvel til dieselos og overgang til grøn elektrisk drift.

Overgangen fra damp til diesel skete dog gradvis, idet privatbanerne tog teten. Her overhalede de motordrevne damplokomotiverne før krigen, mens denne udvikling først brød igennem hos DSB i 1960.

Årsagerne her var flere - bl.a. at DSB's trafikafvikling på hovedstrækninger krævede store, tunge tog og statsbanernes havde mere langsommelige beslutningsprocesser. Også høje kulpriser og en billigere drift spillede ind, idet et motortog kunne nøjes med lokomotivføreren og undvære en fyrbøder.

De motordrevne tog indkøbtes først i udlandet, men en kvalitativ produktion blev dog snart tilgængelig herhjemme i kraft af Frichs i Aarhus og Triangel i Odense.

Denne udvikling afsluttedes endeligt med Scandias IC3 tog. Et togsæt, der stadig er i drift i stor stil hos DSB. Var ordren på IC4 i sin tid havnet hos Scandia, havde DSB sandsynligvis været forskånet for ret så meget.

Indhold og opbygning

Bogen beskriver først de store linjer og de afgørende tekniske tendenser i den 100årige udvikling. Herefter følger en periodeopbygget inddeling:

1921-30, hvor de første motorvogne af mange forskellige fabrikater kom i daglig drift på danske jernbaner. Her overtog de danske leverandører ret hurtigt markedet, hvor privatbanerne førte an i udviklingen.

1930-1945 I dette årti blev Frichs eneleverandør af motorvogne, og den driftsikre litra MO blev leveret i stort antal til både DSB og privatbanerne. Sidst men ikke mindst blev de populære røde lyntog introduceret sammen med den nye Lillebæltsbro i 1935. Op til krigen gik privatbanerne stort set over til motordrift.

1945-1960 Her veg dampen efterhånden som fremdrift hos DSB, og de driftsikre svenskbyggede MY og MX lokomotiver overtog i 1950erne både gods- og passagertransporten på hovedstrækningerne. På privatbanerne anvendtes fx i udstrakt grad svenske skinnebusser, der var fremstillet på licens i Scandia.

1960-1970 I dette årti indførtes de nye MA-lyntog hos DSB i 1963. Herefter var motormateriellet op gennem 1960erne på både privatbaner og hos DSB af udenlandsk fabrikat. Således fx de nye tyske MA-lyntog. Privatbanerne anvendte først skinnebusser fra Sverige og senere nye tyske Y-tog. Sidst i årtiet opgraderede DSB dieselstammen med det nye kraftige svenskbyggede MZ lokomotiv.

1970-1990 indførtes elektrificering på hovedbanerne op til Fredericia i 1984. Sidst i 1989 tog DSB det danskproducerede IC3 tog i brug. - I starten med en del tekniske problemer senere som et særdeles driftsikkert produkt. På DSB's sidebaner dukkede MR-tog op sidst i 1970erne. MZ supplerede med et

tyskbygget ME-lokomotiv, som yderligere blev suppleret med tysk materiel.

På den private front nøjedes nogle af de få tilbageblevne baner stadig med Y-tog og brugt svensk materiel.

1990-2000 blev domineret af DSB's IC4 skandale med forsinkelser og tekniske vanskeligheder i en årrække. Forsinkelserne betød at DSB kom til at betjene sig af fx lejet tysk materiel og trække på den driftsikre IC3 helt op til i dag. På sidebanerne blev MR togsættene efterhånden enerådende og gennemgribende renoveret. Privatbanerne nøjedes med de veltjente Y-tog med en lille tilgang af den nye IC2.

2000-2022 Her betød åbning af Øresundsforbindelsen en markant nedgang i DSB's dieseltrukne fjerntrafik med transitgods. De første private jernbaneoperatører dukkede op allerede i 1998 og begyndte nu at transportere gods i konkurrence med DSB. Skelsættende var også, at persontransporten kom i udbud med fx Arivas overtagelse af en række sidebaner i Jylland. Først med ommalede MR-togsæt fra DSB og senere med strømlinede LINT togsæt. Af nyere togsæt på skinnerne kan også nævnes DSB's MQ og Desiro.

Bogens sidste kapitler omfatter fx rangermateriel, udenlandsk materiel på danske baner og DSB's tilsvarende i udlandet.

Endelig er der allersidst en omtale af remiser, værksteder og forsyningsanlæg, lidt teknik om motorer og transmission, samt en oversigt over bevaret materiel på fx Jernbanemuseet, i klubber og på veteranbaner.

Vurdering og målgruppe

Bogens periodeopdeling fungerer fint, ligesom samspillet mellem illustrationerne og teksten er velfungerende. Hertil kommer, at hvert af de periodeopdelte hovedafsnit indeholder et kapitel med et fint overblik, der er udbygget med tendenser og vigtige begivenheder.

Med disse periodeopdelte overblik opsamles og konkluderes på de gennemgående detaljer i såvel billedtekster som i den almindelige fremstilling. Herved sikrer forfatteren, at bogen kan læses af både den alment og den videregående interesserede jernbaneentusiast.

De videregående interesserede er bogens primære målgruppe og vil under alle omstændigheder stille krav om, at alle tekniske detaljer er med og dermed læse hele fremstillingen.

Til gengæld vil læseren, der blot ønsker et overblik i sammenhæng med nostalgisk fordybelse i illustrationerne, sagtens også nyde bogen fra sin egen vinkel uden at drukne i teknik. For begge grupper er der masser af atmosfære med tog og lokomotiver landet over.

Her giver bogens indbydende layout og jernbaneatmosfære også plads for et helt tredje publikum - nemlig den deciderede bladrelæser.

Her vejer værkets udstyr nemlig tungt med stort format, glittet papir og over 450 illustrationer - heraf størstedelen i farver i form af lækre fotos af rullende materiel i landskabstableauer og en række lokale stationer, der vil få enhver historisk og lokalhistorisk interesseret jernbaneentusiasts hjerte til at banke.

John Poulsen har et langt jernbanehistorisk forfatterskab bag sig. Denne udgivelse er som de øvrige både veltilrettelagt, indbydende og fagligt særdeles velfungerende.

Gearkasseknas og dieselos spænder dertil over en bred og vigtig periode i dansk jernbanehistorie og vil derfor af samme årsag have bud til en relativ bred målgruppe.

[Historie-online.dk, den 22. marts 2023]
